

УДК 338.48-1/6(4/8)

Король М.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету***Ісевич Є.В.***студентка факультету міжнародних відносин
Ужгородського національного університету*

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СВІТОВОГО ТУРИЗМУ

ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT TRENDS OF MODERN WORLD TOURISM

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто тенденції розвитку сучасного світового туризму. Так, показано, що в 2015 р. число міжнародних туристських прибуттів збільшилося на 4,4% і становило в цілому 1 184 млн. осіб. У цьому ж році, вже шостий рік поспіль, починаючи з посткризового 2010-го, темпи зростання міжнародних прибуттів перевищують середній рівень, і щороку цей показник зростає на 4% і навіть більше. Найбільший потік туристів відвідує Європу, яка посідає 1-е місце (51%), 2-гу сходинку займають Азія та Океанія (23%), Америка посіла 3-тє місце (16%). У Європі, на яку припадає 41% надходжень від міжнародного туризму у світі, сума надходжень від туризму зросла в 2015 р. в абсолютному вираженні на 17 млрд. дол. США і досягла 509 млрд. дол. США (383 млрд. євро). Зроблено висновки щодо позитивної тенденції розвитку міжнародного туризму.

Ключові слова: туризм, світовий туризм, туристські прибуття, міжнародні прибутки від туристичної діяльності, потік туристів.

АННОТАЦИЯ

В статье авторами рассмотрены тенденции развития современного мирового туризма. Показано, что в 2015 г. число международных туристских прибытий увеличилось на 4,4% и составило в целом 1184 млн. человек. В этом же году, уже шестой год подряд, начиная с посткризового 2010-го, темпы роста международных прибытий превышают средний уровень, и ежегодно этот показатель растет на 4% и даже больше. Наибольший поток туристов посещает Европу, которая занимает 1-е место (51%), 2-ю ступеньку занимают Азия и Океания (23%), Америка заняла 3-е место (16%). В Европе, на которую приходится 41% поступлений от международного туризма в мире, сумма поступлений от туризма выросла в 2015 г. в абсолютном выражении на 17 млрд. дол. США и достигла 509 млрд. дол. США (383 млрд. евро). Сделаны выводы относительно позитивной тенденции развития международного туризма.

Ключевые слова: туризм, мировой туризм, туристские прибытия, международные прибыли от туристической деятельности, поток туристов.

ANNOTATION

In this publication the authors reviewed the scientific trends of the modern world tourism. Thus, we show that in 2015 the number of international tourist arrivals increased by 4.4% and amounted to a total of 1.184 billion people. In the same year, the sixth year in a row, starting with the post-crisis of 2010, the growth rate of international arrivals exceed the average level, and each year this figure increases by 4% or more. The largest number of tourists visiting Europe, which occupies the first place (51%), the 2nd place occupies Asia and Oceania (23%), America occupies the 3rd place (16%). In Europe, which accounts for 41% of revenues from international tourism in the world, the amount of revenue from tourism increased in 2015 in absolute terms by 17 bln. Dollars. US and reached 509 billion. Dollars. US (383 billion. Euro). As a result, we make conclusions about the positive trend on the development of international tourism.

Keywords: tourism, world tourism, tourist arrivals, revenue from international tourism, tourists.

Постановка проблеми. Вивчення та дослідження світового ринку туристичних послуг є актуальним, адже розвиток туристичної галузі сприяє збільшенню надходжень до бюджету, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури, будівництву нових туристичних об'єктів, посиленню охорони та реконструкції існуючих історико-культурних пам'яток. У багатьох країнах світу туризм став важливим джерелом доходів бюджету, а розбудова рекреаційно-туристичної галузі та посилення її впливу на економічний розвиток стали одним із пріоритетних напрямів розвитку світового господарства. На сьогодні глобалізаційні процеси створили всі необхідні передумови для розвитку міжнародного туризму. Ринок туристичних послуг характеризується високими темпами зростання, розробляються нові туристичні маршрути, виникають нові види туризму, створюються нові робочі місця, розбудовується інфраструктура, впроваджуються нові технології у сферу туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських дослідників цими питаннями займалися М.П. Афанасьєв, О.О. Любіцева, В.Ф. Кифяк, І.Ю. Мальська, І.Г. Смирнов, Л.М. Устименко, В.В. Худо. У їхньому науковому доробку досить широко описано історію туризму, глибоко розкрито поняття «туризм та туристична індустрія», охарактеризовано сучасний стан розвитку туризму в Україні, дано характеристику туристично-фінансових потоків та моделей управління в міжнародному туристичному бізнесі.

Із зазначених питань можна виділити публікації російських учених: В.І. Азара, М.Б. Біржакова, В.С. Боголюбова, В.Г. Гуляєва, Г.А. Карпової, Г.А. Папиряна, Ю.В. Темного, Л.Р. Темної.

Питання функціонування туристичного ринку порушують і вчені з Білорусії А.П. Дурович і А.С. Копанєв. Відомі також роботи болгарських учених С. Ракаджийської та С. Маринова.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сучасному етапі, зважаючи на посилення конкурентного тиску на туристичному ринку як серед вітчизняних

виробників, так і з боку іноземних компаній, необхідним постає завдання ретельного дослідження ринку туристичних послуг та його складових частин. Воно має важливе значення для отримання об'єктивної інформації про ринкові процеси, що відбуваються у сфері туристичних послуг, та розроблення заходів державної політики щодо розвитку цього ринку шляхом поєднання державного регулювання та ринкової саморегуляції.

Мета статті полягає в аналізі сучасних тенденцій розвитку світового туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Для сучасного міжнародного туризму характерна значна просторова нерівномірність. У загальному вигляді вона відображає різні соціально-економічні рівні країн світу [1, с. 64]:

- на розвинені країни припадає 57% туристських прибуттів;

- на країни, що розвиваються, – 30%;

- на країни транзитивної економіки – 13%.

За даними Всесвітньої туристичної організації (The World Tourism Organization – UNWTO), станом на початок 2016 р. у сфері туристських послуг зайнято понад 277 млн. осіб [2]. Туризм надає всі можливості для ознайомлення з історією, культурою, звичаями, духовними і релігійними цінностями даної країни та її народу, є одним із могутніх факторів посилення престижу і значення країни, її регіонів в очах усієї спільноти.

Згідно з даними, представленим в останньому випуску Барометра міжнародного туризму UNWTO, у 2015 р. число міжнародних туристських прибуттів збільшилося на 4,4% і становило в цілому 1 184 млн. осіб. Це означає, що порівняно з 2014 р., коли кількість міжнародних туристів становила 1 134 млн. осіб, у минулому році приблизно на 50 млн. більше туристів здійснили подорожі в міжнародних турнапрямах у всьому світі [3].

У 2015 р., вже шостий рік поспіль, починаючи з посткризового 2010-го, темпи зростання міжнародних прибуттів перевищують середній рівень, і щороку цей показник зростає на 4% і навіть більше. На рис. 1 зображено динаміку кількості туристів у світі.

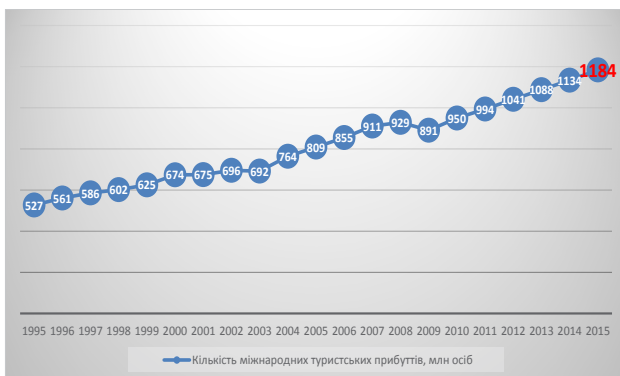

Рис. 1. Кількість міжнародних туристських прибуттів, млн. осіб [4]

Із рис. 1 бачимо, що кількість туристів за останні 20 років зростала і особливе зростання припадає саме на посткризовий період. Зростання кількості туристів відбувається з 1995 по 2015 р. за винятком 2003 та 2009 рр. У ці роки спостерігається зниження кількості туристів у зв'язку з кризовими явищами у світі. У цілому попит на ринку в 2015 р. був високим, хоча результати основних турнаправків виглядають неоднозначно внаслідок надзвичайно різких коливань валютних курсів, падіння цін на нафту та на інші сировинні товари, у зв'язку з чим зросли наявні доходи в країнах-імпортерах, але скоротився попит в країнах-експортерах, а також унаслідок зростання стурбованості з приводу безпеки і захисту людей.

Регіональна динаміка міжнародного туризму в останні 45 років має значні відмінності. За загального 19-кратного зростання прибуття інтуристів у світі близькі до середньосвітового рівня показники динаміки характерні для Європи та Америки. Найдинамічніше розвиваються макрорегіони Азія й Океанія, де темпи зростання в дев'ять разів перевищують середньосвітові. Африканський макрорегіон хоч і відрізняється високими темпами зростання за низьких абсолютних показників розвитку міжнародного туризму, все ж слабо впливає на його світову динаміку [5].

У розрізі по регіонах у 2015 р. темпи зростання в Європі, Американському та Азіатсько-Тихоокеанському регіонах становили близько 5%. Число прибуттів на Близький Схід зросло на 3%, у той час як в Африці, згідно з обмеженими наявними даними, цей показник, скоротився на 3%, головним чином, унаслідок слабких результатів Північної Африки, на яку припадає більше однієї третини прибуттів у регіоні [6].

На сьогодні стан розвитку туризму характеризується такими основними показниками, як кількість подорожей у світі, їх тривалість, частка персоналу, зайнятого у сфері туризму, та частка туризму у ВВП країни. Ці показники дають змогу оцінити стан розвитку туризму в певний період [3]:

- щорічно у світі здійснюється близько 808 млн. подорожей, близько 51% яких – у межах Європи; приблизно 60% всіх подорожей пов'язано з відпочинком;

- частка туризму у світовому експорті товарів і послуг становить близько 13%, а в країнах ЄС – 14%, туризм формує 8% сукупного ВВП країн ЄС і забезпечує близько 11% економічного зростання;

- відбувається скорочення тривалості й збільшення кількості туристичних подорожей;

- спостерігається активне залучення держав у конкурентну боротьбу за вплив на параметри туристського потоку;

- приблизно 12% від загальної чисельності зайнятих – робочі місця в туристичній індустрії в країнах ЄС;

– одним з найпріоритетніших напрямів розвитку туризму є створення ефективних механізмів встановлення та підтримання рівноваги між збереженням природних та інших ресурсів та туристичною діяльністю.

UNWTO у своїй класифікації виділяє країни, що є переважно постачальниками туристів (США, Бельгія, Данія, Німеччина, Голландія, Нова Зеландія, Швеція, Канада, Англія), і країни, що є переважно реципієнтами (Австралія, Греція, Кіпр, Італія, Іспанія, Мексика, Туреччина, Португалія, Франція, Швейцарія). Найбільше число зайнятого населення в туристичній сфері спостерігається в країнах Східної Азії (Корея, Японія, Китай) – 74 819 тис. осіб. Далі йдуть країни Південної Азії – 30 795 тис. осіб. В Європі цей показник становить 24 301 тис. осіб [2].

Темпи зростання міжнародного туризму перевершили очікування. Це підтверджує те, що туристичні поїздки становлять сьогодні частину моделей споживання все більшого числа людей як у зростаючих, так і розвинених економіках. Це підкреслює необхідність по праву визнати туризм, що є найважливішим катализатором економічного зростання, експорту та створення робочих місць, одним з основних компонентів соціально-економічного розвитку.

За даними організації UNWTO, туристичні потоки між регіонами розподілися досить нерівномірно (рис. 2).

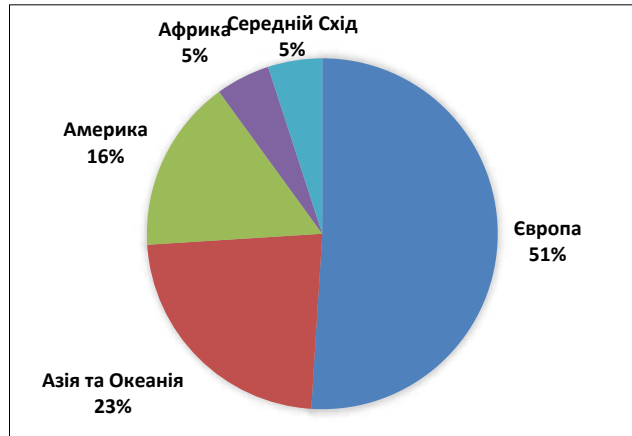

Рис. 2. Регіональні туристичні потоки в 2015 р. [2]

З рис. 2 видно, що найбільший потік туристів відвідує Європу, яка посідає 1-е місце (51%), 2-гу сходинку займає Азія та Океанія (23%), Америка посіла 3-тє місце (16%). Порівняно з 2014 р. у 2015 р. відсоткове відношення кількості туристів за регіонами залишилося незмінним, проте їх кількість зросла. Така тенденція пояснюється популярністю вищезгаданих туристичних напрямків.

У сучасних умовах нестійкості світової економічної кон'юнктури, всі субрегіони та регіони досягли позитивних змін. Проте загальна картина виглядає досить неоднозначно. На рис. 3 більш детально зображено, яким чином

туристичні потоки розподілилися серед макро-регіонів. Найбільша кількість туристів віддає перевагу відпочинку в Європі, а також в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Особливо хочеться відзначити Азіатсько-Тихоокеанський регіон, адже кількість туристів які туди прибувають, збільшується з кожним роком.

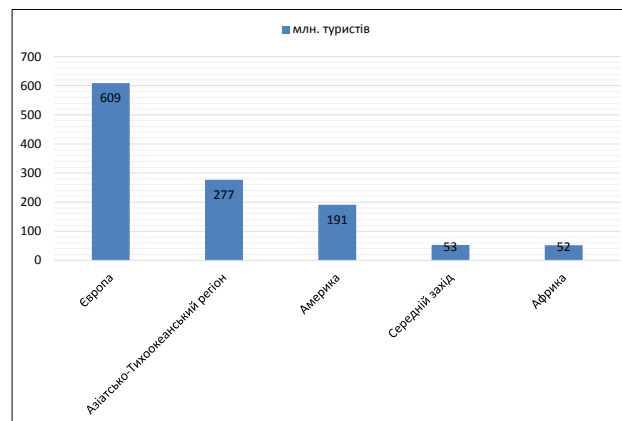

Рис. 3. Розподіл туристичних потоків у 2015 р. [3]

Європа (+ 5%) була лідером за темпами зростання в абсолютному і відносному вираженні, чому сприяло ослаблення позицій євро по відношенню до долара й інших основних валют. Число прибуттів до Європи досягло 609 млн., що на 29 млн. більше, ніж у 2014 р. Центральна і Східна Європа (+ 6%) після скорочення числа прибуттів у минулому році відновила свої позиції. У Північній Європі (+ 6%), Південно-Середземноморській Європі (+ 5%) і Західній Європі (+ 4%) також були зареєстровані хороші результати. Популярність Європи пов'язана зі стабільністю у цьому регіоні, а також розвитком інфраструктури.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (+ 5%) в минулому році число міжнародних туристських прибуттів зросло на 13 млн. і досягло 277 млн., хоча результати турнапямків були нерівнозначними. Лідерство за темпами росту належить Океанії (+7%) і Південно-Східній Азії (+5%), водночас у Південній Азії і Північно-Східній Азії приріст становив 4%.

Число міжнародних прибуттів в Американський регіон (+5%) збільшилося на 9 млн. і становило 191 млн., що сприяло закріпленню високих результатів 2014 р. Підвищення курсу долара стимулювало виїзний туризм зі Сполучених Штатів Америки та було позитивним для країн Карібського басейну і Центральної Америки (приріст 7% у кожному з цих регіонів). Результати Південної Америки та Північної Америки (обидві +4%) були близькі до середніх показників.

Кількість міжнародних туристів, які прибули на Близький Схід, зросла, за оцінками, на 3% і становила в сукупності 53 млн., що сприяло процесу відновлення туризму, яке розпочалося в 2014 р.

Обмежені наявні дані по Африці (52 млн. прибуттів) вказують на скорочення числа міжнародних прибуттів на 3%. У Північній Африці число прибуттів упало на 8%, а в країнах Африки на південь від Сахари – на 1%, хоча в другій половині року в країнах Африки на південь від Сахари відновилися тенденція позитивного зростання. (До результатів по Африці і Близькому Сходу потрібно ставитись з обережністю, оскільки вони ґрунтуються на обмежених наявних даних.)

На сегмент міжнародного туризму, що має на увазі подорожі та пасажирські перевезення, припадає 6% світового експорту і приблизно 30% від загального об'єму експорту товарів та послуг. Галузь туризму як експортна категорія займає перше місце в багатьох країнах, що розвиваються, і так само п'яте місце у світі після експорту палива, хімікатів, продуктів харчування та автомобільної промисловості.

Із табл. 1 можемо бачити, що в Європі, на яку припадає 41% надходжень від міжнародного туризму у світі, сума надходжень від туризму зросла в 2015 р. в абсолютному вираженні на 17 млрд. дол. США і досягла 509 млрд. дол. США (383 млрд. євро), у той час як у 2012 р. загальна сума надходжень від туризму становила 457 млрд. дол. США.

В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (частка 30%) сума надходжень збільшилась на 16 млрд. дол. США, досягнувши 377 млрд. дол. США (284 млрд. євро). Порівнюючи динаміку, з 2012 р. спостерігаються високі щорічні темпи зростання надходжень.

В Американському регіоні (частка 22%), сума надходжень збільшилась на 10 млрд. дол. США і в цілому становила 274 млрд. дол. США (206 млрд. євро). На Близькому Сході (частка 3%) сума надходжень від туризму виросла, згідно з оцінками, на 4 млрд. дол. США і досягла 49 млрд. (37 млрд. євро), та в Африці (частка 4%) приріст дорівнював 1 млрд. дол. США, а загальна сума становила 36 млрд. (27 млрд. євро). У цих двох регіонах зростання з 2012 р. відбувається, проте повільнішими темпами, ніж в інших регіонах.

На рис. 4 зображено прямий та загальний внесок індустрії подорожей і туризму в глобальну економіку з 2010 по 2014 р.

Рис. 4 відображає прямий і загальний економічний внесок подорожей і туризму на світову економіку з 2010 по 2014 рр. Прямий внесок у

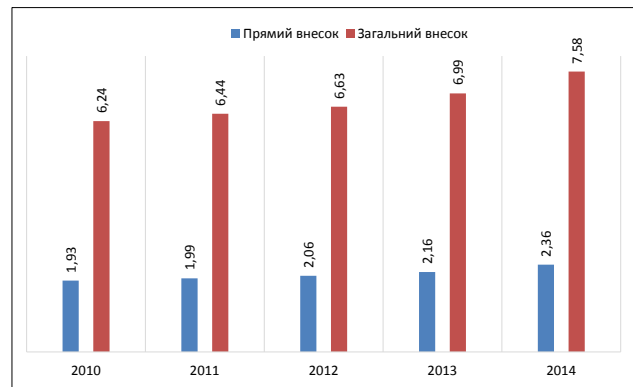

Рис. 4. Прямий та загальний внесок індустрії подорожей і туризму в глобальну економіку в 2010–2014 рр. (трлн. дол. США) [7]

грошовому виразі стабільно зростає з 2010 р., за п'ять років зростання становило 22%. Внесок від прямих подорожей та туризму включає в себе товари розміщення, транспорт, розваги та атракціони цих галузей: послуги проживання, послуги харчування та напоїв, роздрібною торгівлі, транспортні послуги та культурні, спортивні та рекреаційні послуг. Цифри загального впливу включають також непрямі й індуквані вклади.

Згідно з даними, представленим в останньому випуску Барометра міжнародного туризму UNWTO, Китай, США і Велика Британія – лідери за темпами зростання виїзного туризму в 2015 р. Провідними для туристів є країни, які спираються на сильну валюту й економіку, тому вони були лідерами по туристським витратам у 2015 р. [2].

Китай, що входить до числа основних туристичних ринків світу, щороку починаючи з 2004 р. демонструє двозначні темпи зростання туристських витрат і продовжує бути лідером міжнародного виїзного туризму, що приносить вигоди азіатським турнапрямкам, таким як Японія і Таїланд. Що стосується традиційних туристичних ринків розвинених країн, то зростанню туристських витрат США (+9%), які займають друге місце у світі за кількістю направлених в інші країни туристів, і Сполученого Королівства (+6%) сприяли сильна валюта і пожвавлення економіки. Темпи зростання туристських витрат Німеччини, Італії та Австрії (всі +2%) були більш повільними, у той час як попит на виїзний туризм у Канаді та Франції був дуже слабким [3].

Таблиця 1
Суми надходжень від міжнародного туризму за регіонами в 2012–2015 рр. [6]

Регіон	Сума надходжень у 2015 р., млрд. дол. США	Загальна нараощена сума, млрд. дол. США			
		2012	2013	2014	2015
Європейський	17	457	473	492	509
Азіатсько-Тихоокеанський	16	323	342	361	377
Американський	10	215	236	264	274
Близький Схід	4	40	41	43	47
Африканський	1	34	34	35	36

У провідній десятці країн по надходженнях від туризму Китай перемистився з 5-го на 3-тє місце після збільшення на 10% його надходжень, які досягли 57 млрд. дол. США в 2014 р. Сполучені Штати Америки (177 млрд. дол. США) та Іспанія (65 млрд. дол. США) зберегли за собою першу і другу позиції. Сполучене Королівство (45 млрд. дол. США) перемістилося нагору на дві позиції, на 7-е місце, завдяки довгостроковому ефекту Олімпійських ігор та підвищенню обмінного курсу фунта стерлінгів (сума надходжень, що розраховується в доларах США, зросла). Франція, Макао (Китай) та Італія займають місця, відповідно, з 4-го по 6-е, і замикають провідну десятку Німеччина, Таїланд і Гонконг (Китай) [6].

На початку 2016 р. були визначені найбезпечніші місця для відпочинку. В основу такої класифікації був поставлений The Global Peace Index (Глобальний Індекс Миру), який вираховується за показниками мілітаризації, суспільної безпеки та внутрішніх і міжнародних конфліктів. Чим меншим є цей індекс, тим безпечнішою вважається країна [7].

На рис. 5 зображено десятку найбезпечніших країн для туристів.

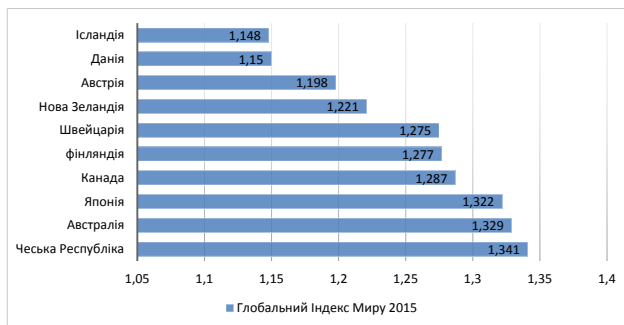

Рис. 5. Найбезпечніші країни для туристів у світі [8]

З рис. 5 видно, що за розрахунками Індексу, Ісландія, яку похитнули тільки фінансова криза в 2008 р. і непередбачуване виверження вулкану, очолює список як найбезпечніша країна для туристів у 2015 р., випереджаючи Данію та Австрію. Десятку лідерів закриває Чехія з індексом 1,341. Як не дивно, лідери за надходженнями від туристів – США, Іспанія та

Китай – займають 94-е (з індексом 2,038), 21-е (1,451) та 124-е (2,267) місця відповідно [7].

У 2015 р. міжнародний туризм досяг нових висот. Ефективна діяльність сектора сприяє розвитку економіки і створенню робочих місць у багатьох частинах світу, тому вкрай важливо, щоб країни заохочували політику, що сприяє неухильному зростанню туризму, включаючи полегшення подорожей, розвиток людських ресурсів і стійкість.

Висновки. Тенденції розвитку міжнародного туризму є позитивними і відзначаються зростанням. Також активний розвиток туризму в останні десятиліття свідчить про суттєвий вплив на міждержавні контакти в економічному, культурному та політичному сенсі. Незважаючи на етноконфесійні відмінності населення, туризм сприяє зміцненню культурних і духовних зв'язків, які, своєю чергою, виконують важливу миротворчу функцію.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика: Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів / За ред. І.Ф. Кононова, В.П. Бородачова, Д.М. Топольськова. – Луганськ: Знання, 2010. – 384 с.
2. World Tourism Organization UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>.
3. World Tourism Barometer. Volume 14, May 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom16_03_may_excerpt_.pdf.
4. International tourists hit record 1.2 billion in 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edition.cnn.com/2016/01/19/travel/international-tourists-2015/>.
5. Комар Н.В. Привабливість Азіатсько-Тихоокеанського регіону на світовому ринку туристичних послуг / Н.В. Комар, А.В. Уніят [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4201>.
6. UNWTO News 49. Release Date: Tuesday, March 22, 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://media.unwto.org/newsletter/2016-03-22/unwto-news-49>.
7. World Peace Index: 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/06/Global-Peace-Index-Report-2015_0.pdf.
8. The safest places to travel in the world [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/chart/4069/the-safest-places-to-travel-in-the-world/>.